

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Венцислав Людмилов Петров, преподавател в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, член на научното жури в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Гражданско и семейно право), обявен в ДВ, бр. 98/19.11.2024 г., определено със Заповед № РД-22-67/16.01.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

Уважаеми г-н председател на Научното жури,

Уважаеми членове на Научното жури,

Както е известно, за участие в конкурса са допуснати двама кандидати – д-р Димитър Топузов и д-р Иван Мангачев. Поради това, в становището си в отделни точки ще извърша анализ на представените от всеки от тях научни трудове и съответствието им с останалите критерии.

1. По отношение на кандидата д-р Иван Мангачев.

1.1. Хабилизационен труд

1.1.1. Обща характеристика

Кандидатът е представил като хабилизационен труд монографията „Окончателност на сетълмента. Правна уредба“, София: Сиела, 2013. Трудът обхваща 283 страници, но без приложенията (сравнителна таблица на текстове на директива с националните законодателства) изложението завършва на 215-та страница.

Монографията представлява първото у нас изследване на проблемите на окончателността на сетълмента.

Първата ѝ глава е посветена на правната уредба на проблема и на историческото му развитие. В нея има интересни исторически подробности, но прави впечатление, че доста от тях като че ли не са свързани с появата и развитието на разглежданото явление.

Втората глава на труда разглежда субектите на системите с окончателност на сетълмента.

Глава трета изследва елементите на механизма на окончателността на сетълмента - споразумението за окончателност на сетълмента, сметката за сетълмент, нареждането за превод, обезпеченията. Изведени са бележите на споразумението като сделка *sui generis*. Може да се препоръча по-задълбоченото изясняване на бележите му като вид сделка, типично за всяко едно научно изследване на вид сделка.

Последната глава е посветена на особеностите на производството по несъстоятелност при окончателност на сетълмента.

1.1.2. Научни приноси

На първо място, положително следва да се оцени научната дързост на автора да се заеме с цялостно монографично изследване по въпрос, по който това не е правено в българската правна доктрина (отделни аспекти на проблема са били изследвани в някои посветени на други теми изследвания, като напр. Калайджиев, А. Безкасовото плащане. С.: Сиби, 1999).

С приносен характер са и част от предложенията *de lege ferenda* (някои от направените предложения вече загубили актуалността си, поради измененията в правната уредба от 2012 г. насам, а други – все още актуални). Сред тях като научен принос може да се открият предложението за уредба на окончателността на сетълмента в самостоятелен нормативен акт; за допълване на разпоредбата на чл. 630, ал. 1 ТЗ или на чл. 236 ГПК с изискване за посочване на часа и минутата на откриване производство по несъстоятелност в съдебното решение; предложенията му относно бъдещата уредба на клиринговите къщи и др.

1.1.3. Бележки и препоръки

Монографията е издадена през 2013 г. Както е посочено в увода, актуалността ѝ е към 05.10.2012 г. От тогава са изтекли над 12 години – твърде дълъг период за такава динамична материя. През този период са настъпили множество изменения в нормативната уредба. Законът за платежните системи и платежните услуги от 2009 г. е отменен и на негово място през 2018 г. е приет друг закон със същото наименование. В Закона за публичното предлагане на ценни книжа са извършени множество изменения. На ниво Право на ЕС е приет Регламент (ЕС) № 909/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 година за подобряване на сетълмента на ценни книжа в Европейския съюз и за централните депозитари на ценни книжа, както и за изменение на директиви 98/26/ЕО и 2014/65/ЕС и Регламент (ЕС) № 236/2012 текст от значение за ЕИП (споменат от автора още на ниво проект). Всички тези изменения водят до намаляване на актуалността на изследването. Със сигурност авторът, предвид обширните си познания в тази материя, би могъл да обнови изследването си и да му придаде така необходимата актуалност.

В труда като че ли липсва една обща научна теза, концепция, която авторът да заложи

и чието доказване да проведе в рамките на цялостното изследване. Разглеждането на множество научни проблеми като че ли не е обединено от един общ научен център, който да представлява цялостна концепция за окончателността на сепълмента. Това, от своя страна, би довело до по-солидно аргументиране на всяка от авторовите тези.

1.2. Други публикации

За участие в конкурса авторът е представил и 14 статии.

Изводите от някои от представените статии са инкорпорирани в монографичното изследване, поради което няма да бъдат обект на самостоятелен анализ. Такива са TARGET 2 and Settlement Finality, Acta Universitatis Danubius. Juridica, Vol 7, No 1 (2011); Участници в система с окончателност на сепълмента, Електронен правен сайт „Грамада“; Платежната транзакция в Европейското и в Римското право, Ius Romanum, Universum iuris romani Брой II/2017, с. 491-500.

Друга група статии са посветени на проблемите на национализацията. Такива са „Правните форми на национализацията в банковия сектор съпоставка и кратък коментар на директива 2014/59/ЕС“ - “Търговско и облигационно право”, 2014 г., „Законът за обявяване държавна собственост имотите на семействата на бившите царе Фердинанд и Борис и на техните наследници – национализация, експроприация, конфискация или етатизация?“ -В: Творчеството на проф. Константин Кацаров през призмата на съвременното право. Сборник доклади от научна конференция, посветена на 125-годишнината от рождението на проф. Константин Кацаров, 7 ноември 2023 г., НБУ, Издателство на Нов български университет, 2024, с. 186-202; „Принудителното отчуждаване и национализацията като форми на одържавяване“. - „Собственост и право“, 2009 г., № 6; „Национализацията на „Франко-българската банка“ - Електронен правен сайт „Грамада“. Те показват трайните интереси на автора в тази материя и завършват с изводи с научен принос, като например извода за правната същност за обявяването за държавна собственост имотите на семействата на бившите царе Фердинанд и Борис и на техните наследници, извършено с едноименния закон, което авторът характеризира като етатизация.

В статията „Активната солидарност и нейното приложение в банковото кредитиране“. - Търговско и облигационно право, 2024, № 11 е разгледана неуредената в България хипотеза на активна солидарност, като е направена съпоставка с някои други правни явления. Изводът за необходимостта от изрична уредба на активната солидарност може да бъде споделен, но по отношение на изложението могат да бъдат направени някои бележки – не може да бъде споделена тезата, че ако единият кредитор събере цялото вземане, той действа като представител на всички останали; не е коректно позоваването на проф. Герджиков, при положение, че в коментара, посветен на обезпеченията в материалното и процесуалното

право, главата за солидарност е писана от проф. Русчев (а не от научния редактор на съчинението О. Герджиков) и т.н.

В статията „Производството по стабилизация – минало, настояще и близко бъдеще“ - Електронен правен сайт „Грамада“ авторът основателно още през 2017 г. изразява съмнение в приложимостта на производството по стабилизация в България.

Докладът Мангачев, Ив., С. Цонева - Martin Santisteban, Sonia and Sparkes, Peter (eds.) Protection of immovables in European legal systems - всъщност не представлява научна статия, а по-скоро е изложено решение на определени вещноправни казуси, поради което няма да бъде анализиран.

В статията „За codex rationes, codex (ratio) accepti et expensi и receptum argentarii“ - Електронен правен сайт „Грамада“ проследява правната уредба на записванията, които са правели римските граждани и римските банкери, за да осчетоводяват платежните си операции. Авторът прави интересна аналогия между receptum argentarii и съвременната отговорност при изпълнение на платежни операции

В статията „За банковите понятия „влог“, „депозит“ и „сметка“, Електронен правен сайт „Грамада“ авторът съвсем в основни линии разглежда и съпоставя трите понятия.

Статиите „Еднообразните правила за гаранциите платими при поискване (ЕПГПП) и българската съдебна практика“- Електронен правен сайт „Грамада“ и „Искът по чл. 71 ТЗ“ - Електронен правен сайт „Грамада“ показват интереса на автора към различни институти на търговското право. Последната статия носи заглавие, доста по-широко от същността ѝ, доколкото отразява един конкретен проблем на иска по чл. 71 ТЗ.

1.3. Съответствие с останалите изисквания по чл. 24, ал. 1 ЗРАСРБ

Кандидатът притежава научна степен „доктор“, придобита след докторантура в Нов български университет.

Кандидатът е заемал не по-малко от две години академичната длъжност „асистент“ и „главен асистент“. Всъщност, той е преподавал като главен асистент доста повече – 17 години, видно от представената служебна бележка от НБУ.

Д-р Мангачев отговаря на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3, съответно на изискванията по чл. 2б, ал. 5 ЗРАСРБ, видно от представената Справка за изпълнение на минимални национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“, както и видно от представените документи.

2. По отношение на кандидата д-р Димитър Топузов

2.1. Хабилизационен труд

2.1.1. Обща характеристика

Кандидатът е представил като хабилитационен труд монографията „Принципите на европейското семейно право и възможностите за развитие на българското имуществено-брачно законодателство“, София: Сиела, 2024 (302 страници); без приложенията (Принципите на европейското семейно право) обемът на изследването е 287 страници.

Глава първа е посветена на Комисията по европейско семейно право (правен статус, структура, цели) и на другите организации с принос за хармонизацията на семейното право в Европа. Разгледани са и отделните принципи на европейското семейно право. Те не само са изложени, но е направен и задълбочен анализ и съпоставка с други явления.

Във втората глава на произведението е направена преценка за съответствието на правната уредба в България на съпругеските имуществени отношения с горепосочените принципи. Авторът е взел отношение в кои случаи е налице такова и при уредбата на кои институти отсъства.

Трета глава, наименована „Перспективи за усъвършенстване на уредбата на съпругеските имуществени права и задължения“ съдържа аргументирани предложения *de lege ferenda* за усъвършенстване на правната уредба у нас и привеждането ѝ в съответствие с Принципите на европейското семейно право.

2.1.2. Положителни белези и научни приноси

Авторът има ясно изразена още в увода теза – че Принципите на европейското семейно право могат да бъдат основа за едно цялостно модернизиране на правната уредба на съпругеските имуществени отношения в България. Тази оригинална и модерна теза е защитавана методично и последователно в целия труд чрез богат набор от способности за научно изследване.

С висока степен на абстрактност са изведени основните характеристики и правна природа на принципите. Това се прави за първи път в българската правна книжнина. В чуждоезичната литература са посочени някои от тези характеристики, като това е коректно цитирано от автора; други белези обаче са обобщени за първи път от него (поне в познатата на автора на становището чуждоезична литература).

На базата на обстоен анализ са изведени редица несъответствия между Принципите и правната уредба в България. Аргументирано, за първи път в литературата, е посочено в какво се състои това несъответствие и е взето становище кое разрешение е по-подходящо – на българския законодател или на Комисията. Авторът прави изводи и в кои случаи е налице съответствие на българското законодателство с Принципите и следователно не е нужна законодателна промяна (например с Принципа за равенство между съпрузите и за пълната правоспособност и

дееспособност на всеки от съпрузите; съответствие в някои части с Принципа за принос за нуждите на семейството и др.).

Всяко едно от множеството направени предложения *de lege ferenda* може да бъде окачествено като научен принос. С най-голямо приносно значение следва да се изтъкнат предложенията за установяване на иск за присъждане на паричната равностойност на дължимия принос от страна на другия съпруг; за въвеждане на правило, по силата на което ако семейното жилище се ползва по силата на договор за наем, сключен от единия съпруг, другият съпруг да придобива *ex lege* качеството на наемател (създаването на такова рефлексно действие освен защита на семейството, би било в полза и на наемодателя и би било в унисон със солидарната отговорност на съпрузите по чл. 32, ал. 2 СК и чл. 36, ал. 2 СК); установяване на възможност за съдебно овластяване на единия съпруг да действа като представител на другия, в случай че този друг съпруг не може да изрази намеренията си (колкото и да крие опасност за интересите на представлявания това предложение); уреждане на задължение на съпрузите за представяне на информация за личното си имущество и за сключваните сделки (както правилно отбелязва авторът, напълно непознато на нашето право).

Като самостоятелен научен принос, заради основополагащия си характер, следва да се посочи оригиналната авторова теза, че българското право не установява общ режим на имуществените отношения. Д-р Топузов излага подробна аргументация какво се има предвид в романските законодателства и в Принципите под „първичен режим“ (което очевидно е различно от израза „базов режим“, като какъвто се определя законовия режим на общност у нас) – правила за имуществените отношения, които се прилагат независимо от приложимия режим. Той прави извод кои правила (писани или изведени чрез тълкуване) могат да бъдат окачествени като общи по действащото българско право (правото на разпореждане с личното имущество, правото на съпрузите да договарят имуществените си отношения), както и кои следва да бъдат установени чрез законодателни изменения (защита на семейното жилище, право на информация).

2.1.3. Бележки и препоръки

Могат да бъдат направени някои бележки, които по-скоро имат характер на лично мнение на автора на становището и/или на препоръки.

Авторът използва буквалния превод на *parental responsibility*, а именно „родителска отговорност“. Доколкото у нас терминът „отговорност“ има няколко отдавна утвърдени значения (като носене на задължение; като неблагоприятни имуществени последици за причинилото вреди лице и т.н.), следва да се препоръча

използваното у нас легално и възприето в доктрината и практиката словосъчетание „родителски права и задължения“ (или накратко „родителски права“).

В Глава първа е изложена прекалено много информация относно Комисията по европейско семейно право и разработваните от нея принципи. Тя безспорно е полезна за читателя, но изложението на отделни места има информативен характер, несвързан с изложените от автора тези.

Макар предложението за въвеждане на първичен имуществен режим да е удачно, твърде дискусивно е предложеното от автора негово систематично място – в Глава трета. Същата е посветена на неимуществените отношения между съпрузи. Поради това, правилата относно първичния имуществен режим може би е по-удачно да бъдат ситуирани в следващата глава, преди уредбата на всеки един от трите имущественобрачни режима.

2.2. Други публикации

За участие в конкурса кандидатът е представил и 13 статии и една глава от колективна монография.

Част от статиите са свързани с темата на монографичния труд. Такива са представените от него статии под номера 1, 3, 5, 9, 11 и 12. Следва да се обърне внимание, че някои от тях имат и самостоятелно значение, доколкото поставените в тях въпроси са разгледани по-обстойно, отколкото в монографията.

Останалите статии разглеждат различни въпроси, свързани със семейноправни институти (с изключение на статията под номер 6, която е в материята на наследственото право). В статията под номер 2 авторът защитава умело оригиналната (и, разбира се, не безспорна теза), че при последващо поставяне на единия съпруг под запрещение избраният имущественобрачен режим се суспендира.

Статията под номер 4 и 8 представляват обзор на практиката на ВКС по определени въпроси, като авторът групира отделните съдебни актове по обединяващи ги белези, свързани с възприетите становища. Макар и обзорни на пръв поглед, те изразяват тезата на автора по поставените въпроси. Особено полезни са изводите във втората статия по отношение на легитимацията на трето лице да оспори презумпцията за бащинство, които съвпадат с по-късно възприетото законодателно разрешение.

В статията под номер 6 авторът защитава вижданията си относно завещателната дееспособност – че еманципираният непълнолетен не може да завещава; че непълнолетните не могат чрез завет да се разпореждат със спечеленото срещу собствен труд; че пълно запретените поради душевна болест могат да завещават. Обстоятелството, че тези виждания не се споделят от автора на настоящото становище и че има достатъчно аргументи за противното виждане, по никакъв начин не

омаловажава научната стойност на съчинението, отличаващо се с логична аргументация.

Статията „Is Post-divorce spousal maintenance in Bulgarian law obsolete? (№ 9) авторът излага оригинална теза относно необходимостта от промяна на уредбата на издръжката между бивши съпрузи, изхождайки от анализ на промяната на общественоекономическите условия през последните десетилетия.

В статията „Относно формата за действителност на брачния договор“ (№ 10) авторът защитава тезата, че страните не могат да уговорят друга форма за действителност, освен законоустановената, дори тя да бъде по-тежка.

В статията „Практически въпроси при липса на уговорка за съотношението на дяловете“ кандидатът защитава теза, която впоследствие не е възприета от ТР 3/2015 ОСГК. Въпреки това, аргументацията на автора е оригинална, логична и последователна.

Д-р Топузов е автор и на глава от колективна монография на англ. език, представяща семейното и наследственото право в България в International Encyclopaedia of Laws series. Участието му в такова престижно издание е добър атестат за неговия международен авторитет като учен.

Кандидатът представя и помагало по Семейно и наследствено право, в което е съавтор и което е полезно за студентите, изучаващи тази материя.

2.3. Съответствие с останалите изисквания по чл. 24, ал. 1 ЗРАСРБ

Д-р Димитър Топузов отговаря на минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2 и 3, съответно на изискванията по чл. 26, ал. 5 ЗРАСРБ, видно от представената Справка за изпълнение на минимални национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“, както и видно от представените документи.

3. Съпоставка между показателите на двамата кандидати

Видно е, че и двамата кандидати притежават значителен преподавателски опит и научна продукция, която има своите достойнства. Резултатите на двамата на първо място ще бъдат съпоставени по основните показатели по чл. 26, ал. 1 ЗРАСРБ (т. 3.1.), а след това по допълнителните показатели по чл. 27, ал. 4 ЗРАСРБ (т. 3.2. и т. 3.3. от становището).

3.1. При съпоставка между количествения наукометричен показател – **общия брой точки** – е видно, че д-р Димитър Топузов има 845 точки, а д-р Иван Мангачев – 580 точки, т.е. налице е разлика от 265 точки в полза на кандидата Димитър Топузов.

3.2. Безспорно и двамата кандидати имат сериозна **научна продукция**. Считаю, че д-р Димитър Топузов има някои важни предимства по този показател.

3.2.1. На първо място, неговите изследвания (най-вече при съпоставка между представените от кандидатите като хабилитационни трудове монографии) са значително по-актуални.

3.2.2. На второ място, представените от него научни трудове изцяло съответстват на дисциплините, по които е осигурена преподавателска натовареност за конкурса - лекции по Семейно и наследствено право и по Актове за гражданско състояние. Д-р Топузов е представил монография и статии, посветени на проблемите на семейното и на личното право, а представените от д-р Мангачев трудове са по търговско право и по банково право.

3.3. Видно е, че и двамата кандидати имат сериозен преподавателски опит. При д-р Топузов обаче този опит (не само като водени упражнения, но и като възлагани ежегодно немалко часове лекции) изцяло съответства на осигурената преподавателска натовареност, с която е обявен конкурсът – лекции по Семейно и наследствено право и по Актове за гражданско състояние. Д-р Мангачев е водил занятия по Търговско право, както и по други дисциплини, обединяващи знания от търговското и банковото право (Правен режим на международното финансиране, Борсово право, Нормативна база на банковото кредитиране), но не и по чисто цивилистични дисциплини, за целите на преподаването на които е обявен конкурсът.

Заключение

Въз основа на гореизложеното предлагам следното класиране на кандидатите в конкурса:

- **На първо място: д-р Димитър Топузов**
- **На второ място: д-р Иван Мангачев**

Поради това становището ми е, че научното жури следва да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ да избере д-р Димитър Топузов за доцент в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Гражданско и семейно право).

14.03.2025 г.

Изготвил становището:.....

(доц. д-р Венцислав Л. Петров)